

ERZİNCAN-ÇAYIRLI İLÇESİ BAŞKÖY KÖY ODALARI*

The Village Chambers of Başköy in Erzincan-Çayırli

Dr. Öğr. Üyesi Funda NALDAN**

ÖZ

Köy odaları, yolcuların misafir edilip, her türlü ihtiyaçlarının karşılandığı, Anadolu'da köy veya kasaba gibi küçük yerleşimlerde karşımıza çıkan yapılardır. Mimari bakımdan sade olan bu yapılar, sosyal ve kültürel değerler açısından zengindir. Köyün ileri gelenleri veya köy halkının birleşerek yaptırdığı köy odaları sonuç olarak köyün ortak malı olarak kullanılmaktadır. Bu mekânlar, genellikle oda ve buraya gelen misafirin hayvanı için ahır gibi bölümlerden oluşur. Televizyon ve radyo gibi iletişim araçlarının olmadığı yıllarda köy halkı da bu odalarda toplanıp sohbet ederlerdi. Köyün zenginleri veya halkın birlikte yaptığı bu odalar, köyün ortak malı olarak kullanılmıştır. Ancak ulaşım sorununun çözülmesi, yığma tekniğinde moloz veya kaba yonu taş malzeme kullanılarak odalara duyulan ihtiyaç ortadan kalkmıştır. Folklorik ve sanatsal özellikler bakımından bu odalar, Türk halk mimarisinde ve kültüründe misafirperverliğin somut mekânları olarak önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmada 2018 yılı Çayırli ilçesinde incelenen Başköy köy odaları tanıtılacaktır. İlçe geneli ile aynı mimari özelliklerde inşa edilmiş bu odalar, tek katlı, ahşap tavanlı, yığma tekniğinde moloz veya kaba yonu taş malzeme kullanılarak yapılmıştır. Örtü düzeni bakımından Dursun Koçgil odasının tavanı, kırılmalı örtülü olduğundan diğer iki oda tavanından farklılık göstermektedir. İncelenen odalar içinde Dursun Koçgil'in odasında ahşap taşıyıcı ve terekte süslemeye rastlanmıştır. Sade bir işçilik gösteren bu süslemeler ahşap oyma tekniğinde bitkisel ve geometrik türde süslemelerdir. Diğer odalarda herhangi bir süslemeye rastlanmamıştır. Başköy köy odalarının seçilmesinin nedeni ise daha önce bu konu hakkında bir çalışmanın yapılmamış olmasıdır. Erzincan-Çayırli ilçesine bağlı Başköy'de bulunan üç köy odası yerinde incelenmiştir. Evlerin sahipleri veya köy halkı ile görüşülerek evlerin genel durumu, kime ait olduğu gibi bilgiler ışığında odalar tarihlendirilmeye çalışılmıştır. Odaların yapısal özellikleri dışında folklorik özellikleri de ele alınmıştır. Bu mekânlarda oturma düzeni, ikramlar, sohbet konuları gibi bilgiler köyün ileri gelenleri veya köy halkından edinilmiştir. Türkiye geneli ile benzer tipolojiyi yansıtan bu odalar kültür varlıkları içinde folklorü ve mimarisi kaybolmaya yüz tutmuş önemli yapılardır. Odaların, hem kullanım amaçları hem de mimari özelliklerine değinilerek Anadolu köy odaları arasında farklılıklarının yanında benzer özellikleri de ortaya konulmuştur. Genel olarak daha önce bir çalışmaya konu olmamış bu odalar, plan ve mekân kurgusu, malzeme ve teknik, süsleme özellikleri ve folklorik özellikler bakımından tanıtılacaktır. Yörenin halk folklorünü yansıtmış olan bu odalar sosyal dayanışma mekânları ve geleneksel kültürü devam ettirme anlamında somut olmayan kültürel miras içindeki yerinin belirginleşmesi ve korunması için bu odaların yeniden işlevine kavuşması bu kültürün devam ettirilmesi için önemlidir. Günümüzde yapılar, köy halkının toplandığı ve dışardan gelen misafirlerin ağırlandığı mekânlar olmaktan çok uzaktır. Odaların aslına uygun bir şekilde onarılması ve yeniden işlevlendirilerek kazanılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler

Çayırli, halk mimarisi, köy odası, misafirperverlik, kültürel miras.

ABSTRACT

Village chambers are the structures where passengers are welcomed, any and all requirements of the passengers are covered and which we encounter in small settlements such as village or town in Anatolia. These architecturally plain buildings are rich in social and cultural values. Village chambers built by the villages notables or village people are used as a common property of the village. These spaces generally consist of divisions such as room and barn for the animal of the coming guest. People in villages were used to gather in such rooms and have conversations in the years when communication means such as television and radio did not exist. It is known that those people whose financial situation was good had these rooms constructed and consequently, they have been used as common property of the village. However, the need felt for such rooms disappeared by depending on the settlement of transportation problem, immigration and technological developments. These rooms have an important place in Turkish people's architecture and culture as concrete spaces of the hospitality in terms of folkloric and artistic properties. In this study, three rooms examined in the district of Çayırli in 2018

* Geliş tarihi: 18 Kasım 2018 - Kabul tarihi: 9 Haziran 2020

Naldan, Funda. "Erzincan-Çayırli İlçesi Başköy Köy Odaları" *Millî Folklor* 126 (Yaz 2020): 249-263

** Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Erzincan/Türkiye, fnaldan@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-2722-4269.

will be introduced. These rooms which were constructed in the same architectural properties as the whole district, were built by using rubble or pitch-faced stone as material in the single-layered, wooden ceiling style and masonry technique. In terms of cover layout, the ceiling of the Dursun Koçgil room differs from the other two rooms because it is covered with a swallow. Wood carriers and ornaments were found in Dursun Koçgil's room among the examined rooms. These ornaments, which exhibit a simple workmanship, are vegetable and geometrical ornaments in wood carving technique. No decorations have been found in other rooms. The reason for choosing Başköy village chambers is that no study has been done on this subject by now. Three village chambers in Başköy in Erzincan-Çayırılı district were examined on-site. By discussing with the owners of the houses or the people of the villages, it was tried to date the rooms in the light of the general condition of the houses and whom they belong to. Apart from the structural features of the rooms, their folkloric features have also been discussed. In these places, information such as seating arrangement, refreshments, chat topics were obtained from the village's notables or village people. These rooms reflecting a similar typology throughout Turkey are the important structures whose folklore and architecture have begun to lose out within the cultural assets. By mentioning both the architectural purposes and the architectural features of the chambers, similar differences were also revealed among the Anatolian village chambers. These rooms that have not been a subject for any study previously will be introduced in terms of plan and space setup, material and technique, ornamental properties and folkloric features, and it is estimated that competent authorities will emphasize this subject in this regard. Re-functioning of these rooms which reflected the public folklore of the region is important for concretizing and protecting the place of such rooms within the cultural heritage in the sense of sustaining the social solidarity spaces and traditional culture. Today, the buildings are far from being places where the people of the village gather and entertain guests from outside. The rooms must be repaired in accordance with the original structure and thus re-functionalized and recovered.

Key Words

Çayırılı, folk architecture, village chamber, hospitality, cultural heritage.

1. Giriş

Türk halk mimarisinde köy odaları, hem mimari özellikleri hem de kültürü bakımından önemli bir yer tutmaktadır. Çayırılı köylerinde 2018 yılında folklorik ve kültürel değer taşıyan odalar incelenmiştir. Başköy'de üç adet köy odası tespit edilmiş ve incelenmiştir. Bu odaların ölçüleri alınarak çizimleri yapılmış, kitabesi olanlar okunmuş ve yapılar fotoğraflanarak kayıt altına alınmıştır. Yörede konu ile ilgili yapılmış Yaylakent Köyü odası, 2016'da Erzincan Sempozyumu bildiri kitabında yayımlanmıştır (Şahin 2016: 279-294). Bu çalışmada köy odası mimari ve süsleme özellikleri bakımından incelenmiş, aynı odanın Gündoğdu'nun çalışmasında da adı geçmekte, ahşap işçiliğinden kısaca bahsedilmektedir (1999: 62). Yapılmış çalışmalardan ötürü Yaylakent Köyü, odasını bu çalışmanın dışında tutarak Başköy köy odaları başlığı altında inceledik. Değerlendirme ve karşılaştırma kısmında Yaylakent Köyü, odasına ayrıca değinilecektir. Burada tanıtılan köy odaları tarafımızdan ilk kez tespit edilerek çalışılmıştır. Tespit edilen bu odalar dışında çok sayıda köyde de köy odası olduğu yapılan arazi çalışmalarından anlaşılmıştır. Ancak odalar zaman içinde yıkılmış veya ahır, depo gibi ihtiyaç amaçlı kullanılmıştır. Önemli bir ilçe olan Çayırılı'da Toprakkale, Büyükyayla, Ozanlı Köyü kalesi gibi savunma amaçlı kalıntılar (Kuruluşunun 45. Yılında Çayırılı 1999: 53), Cennetpınar Köyü Camisi (Naldan 2016:119-135), mezar taşları Başköy (Fotoğraf 1), Eşmepınar (Çal, 2007: 125-154), Sarıgüney, Verimli, Çamurludere'de sandık ve koç-koyun mezarlar, süslemeli (kuş motifli (Çal 2011: 220-239)) mezarlar, Gelengeç'te Roma dönemine ait su boruları, yapı kalıntıları (Kuruluşunun 45. Yılında Çayırılı 1999: 55) olduğu bilinmektedir.

Ülkemiz genelinde olduğu gibi Erzincan ili ve ilçe köylerinde köy odalarını ele alan kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır. Bu araştırmanın amacı Çayırılı köylerinde tespit edilen 3 köy odasının plan-mimari-süsleme ve millî folklorik özelliklerini belirlemek ve halk

mimarisi bakımından özelliklerini ortaya koymaktır. Bu yapıların ne amaçla yapıldıkları, işleyiş ve Türk kültürü açısından önemleri hakkında bilgi vermek gerekmektedir. Ayrıca, unutulmuş, kaybolmaya yüz tutmuş bu odaları tanıtarak kayıtlara geçmesi sağlanmış olacaktır. Ülkemizde yaşanan sosyal, ekonomik ve kültürel nedenlerle yaşanan göçler, köylerin boşalmasına neden olmuştur. Ulaşım sorununun da ortadan kalkması ile Türk halk mimarisinin ve kültürünün önemli unsurları olan köy odalarına ihtiyaç kalmamıştır. Günümüzde az sayıdaki unutulmaya yüz tutmuş köy odaları da kaderine terk edilmiştir. Gelecek nesillere kültürel ve folklorik bakımdan bu odaları tanıtmak ve bu odalarda yaşanan kültürü tanımaları çalışmanın amaçları arasındadır.

2. Çayırılı'nın Tarihi ve Coğrafi Yapısı

İlçe, Erzincan ilinin doğusunda il merkezine 113 km. uzaklıktadır (Harita 1). Tarihi kaynaklarda Çayırılı'nın adı "Mans" olarak geçmektedir (Şahin 1985:148). İlçenin yerleşime ilk olarak ne zaman açıldığı bilinmemektedir. Bir süre Timur'un yönetiminde (1397) kalan ilçe, Timur'un çekilmesi ile 1402-1473 yılları arasında Akkoyunluların eline geçmiştir. Bölgede 1473 yılında Akkoyunlu-Osmanlı arasında yapılan Otlukbeli Savaşı'nda Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'ın Fatih Sultan Mehmet'e yenilmesi ile ilçe Osmanlı hakimiyeti altına girmiştir (Konukçu 1998: 31, Kuruluşunun 45. Yılında Çayırılı 1999:200). Daha sonra Rus işgali (1916-1918) sürmüş, 1918'de bu işgalden ilçe kurtulmuştur. İlçe daha önce Tercan ilçesine bağlı iken 1954 yılında "Çayırılı" adını alarak ilçe hüviyetine kavuşmuştur (Kemali 1932: 25, Tuğlacı 1985:122-125, Kuruluşunun 45. Yılında Çayırılı 1999: 32).

Osmanlı döneminde sosyo-ekonomik, kültürel anlamda zengin olan ilçe, 1960'lı yıllardan sonra başlayan ve halen devam eden köyden kente göçün olumsuz etkilerini yaşamaktadır. İlçeye bağlı toplam 62 köy mevcuttur.

3. Çayırılı Köy Odaları

Dursun Koçgilin Odası: Başköy'de bulunan bu oda, mezarlığın kuzeyinde yer almaktadır. Yapının içerisinde bulunan üst örtüyü destekleyen ahşap taşıyıcının üzerinde yastığın içe bakan yüzündeki "H.1307" M.1889-90" tarihine bakılarak bu tarihte odanın yapılmış olabileceğini düşünüyoruz. (Fotoğraf 10). İnşa özellikleri de bu tarihlere uygun düşmektedir. Bu odayı yaptıran Dursun Koç'un torunu Sadık Koç (63)'un verdiği bilgiye göre; bu odayı Rum asıllı "Tomas" adında bir usta yapmıştır. Köyün diğer odalarına göre bu odanın erken tarihli olduğu anlaşılmaktadır.

Eğimli arazi üzerinde bulunan yapı doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen bir kütleden oluşmuştur. İçten içe 8x13 m. ölçülerinde olan dikdörtgen mekân oda ve mutfak olmak üzere iki ayrı bölümden oluşmaktadır (Çizim 2). Örtü içten dört ahşap direk desteklenen ahşap kirişler üzerinde pardü üzeri toprak dam ile örtülüdür. Bu odada farklı olarak orta kısım bindirmeli kırılgaç kubbe (bindirme tavan)² ile örtülüdür (Fotoğraf 9).

Yapının güney, batı ve doğu cepheleri sağırdır. Doğuda yer alan kapı ile hole, buradan kuzey yönde tek kanatlı ahşap kapıdan odaya girilir (Fotoğraf 6).

Kuzey yönden girilen iç mekân harap durumdadır (Fotoğraf 7). Duvar sıvaları tamamen dökülmüştür. Odanın merkezi yerinde tam ortada dört ahşap direk vardır. Bu direklerin üzerindeki dört yastıkta çeşitli süslemeler görülmektedir. Burada geometrik süslemelerden uçgen, yıldız, eşkenar dörtgen, bitkisel süsleme olarak da servi ağacı, kıvrık dal ve yapraklar ile süslemeye gidilmiştir. Doğu yöndeki duvarda ahşap malzemenin yöresel adıyla "terek"³ adı verilen altı sıra raf bulunmaktadır (Fotoğraf 8). Terek, süslemesiz sade bir özellik gösterir. Odanın kuzeyinde kesme taş söveli, yuvarlak kemerli niş, güney

yönde de dikdörtgen niş olmak üzere odada iki duvar nişi vardır. Odanın batısında kesme taş söveli yuvarlak kemerli mutfak bölümüne açılan bölüm yer alır. Bu bölümün tam karşısında batı yönde ortada yarım daire kesitli ocak nişi ve her iki yanında küçük dikdörtgen nişler mevcuttur.

Yığma tekniğinde moloz taşla inşa edilen yapının hatıl, döşeme, taşıyıcılar, kapı kanadı ahşap malzemenen yapılmıştır.

Kaya Koçgilin Odası: Çayırılı merkeze 28 km. uzaklıkta olan Başköy’de köy içinde bulunmaktadır. Yapı, kuzeyden güneye doğru eğimli arazide, yüksek taş temeller üzerine oturmaktadır. Bu köyde doğmuş olan Kaya Koç’un (68) verdiği bilgiye göre bu odayı dedesi yaptırmış olup yapımı 100- 120 sene öncesine gitmektedir. Dursun Koçgilin Odası (1889-90) ve Müslim Kayagil’in Odası (1930)’nın inşa tarihi, plan ve mimari özellikleri de göz önüne alınarak bu yapı 20. yy. başlarında yapılmış olmalıdır.

Yapı, kuzey-güney doğrultusunda 7.60x11.30 cm. ölçülerinde dikdörtgen plana sahiptir (Çizim 3). Örtü, ahşap kirişler üzerinde kamış ve toprak kaplı düz damdır.

Batı cepheden birkaç basamakla çıkılan sade ahşap kapıdan sonra dar bir hol (mabeyin) bulunur. Bu hol örtüsünün çökmesi ile bu kısımda hasar görmüştür. Holün güneyinden odaya ahşap tek kanatlı bir kapı ile girilir.

Güney ve batı cephelerde dikdörtgen çerçevesi, kesme taş söveli, demir parmaklıklı toplam dört pencere bu odayı aydınlatmaktadır. Odanın kuzeyinde ahır yer alır (Fotoğraf 11).

Yığma duvar tekniğinde inşa edilen yapıda kaba yonu ve moloz taş karışık bir şekilde kullanılmıştır. Pencere sövelerinde kesme taş, kapı açıklığında ahşap hatıl kullanılmıştır. Kapı kanatları, iç mekândaki dolaplar ve sedir ahşaptır.

Odanın iç mekânı örtünün çökmesinden dolayı zarar görmüştür. Duvar sıvaları dökülmüş, zeminde toprak birikimi olmuştur. Kireç badanalı odanın doğu duvarında dolap nişi yer alır. Odayı doğu, güney ve batı yönlerde ahşap sedir dolanmaktadır (Fotoğraf 12). Odaya giriş kapısının her iki yanında mabeyne açılan iki ahşap çerçevesi pencere bulunur.

Müslim Kayagilin Odası: Başköy’de köy içinde bulunmaktadır. Mimari özelliklerine göre yapı, güney cephede yer alan 1930 tarihi ile uyusmaktadır. Bu tarihte inşa edilmiş olmalıdır.

Doğu-batı doğrultusunda uzunlamasına dikdörtgen planlı oda, tek katlıdır. 5.60x8.00 cm. ölçülerindeki iç mekân, ahşap kirişler üzerinde toprak dam ile örtülüdür (Çizim 4).

Güney cephede 3 pencere açıklığı vardır (Fotoğraf 13). Pencereler, kesme taş söveli olup demir parmaklıktır. Batıya doğru olan üçgen alınlıklı pencerede “1930” yazısı ve üzerinde ay-yıldız tasviri vardır. Ortadaki yüzeysel yuvarlak kemerli pencere, sade bir şekilde bırakılmıştır. Doğu yöndeki pencere üzerine at tasviri yapılmıştır. Yapının tek hareketli cephesi güney cephesidir. Diğer cepheler sağır tutulmuştur. Odaya giriş, batı cephenin ortasından tek kanatlı 1 m. genişliğindeki ahşap kapıdan sağlanır.

İç mekânda, girişin her iki yanında yüksek tutulmuş ahşap korkuluklu sedir, bu sedirlerin devamında daha alçak tutulmuş doğu, güney ve kuzey yönlerde oturma sediri vardır. Odanın kuzeyinde iki dolap nişi vardır. Kireç boyalı oda, günümüzde iyi durumdadır (Fotoğraf 14).

Yığma duvar tekniğinde inşa edilen odada moloz, kesme ve kaba yonu taş birlikte kullanılmıştır. Örtüde, sedir ve dolap kapaklarında, zeminde ve kapı kanadında ahşap malzeme görülür.

4. Değerlendirme

Çayırılı'da yapılan arazi çalışmaları sonucunda Başköy'de üç köy odası tespit edilmiştir. Değerlendirme bölümünde bu köy odaları, plan ve mekân kurgusu, malzeme, teknik ve süsleme özellikleri, folklorik özellikler bakımından incelenmiştir. Öncelikle kendi içerisinde değerlendirilen odalar, daha sonra Anadolu'nun diğer yöreleri ile karşılaştırılmalı olarak ele alınmıştır.

Plan ve Mekân Kurgusu: Köy odalarının toplanma veya konaklama gibi işlevleri vardır. Bu işlevlere göre inşa edilen odalarda, konaklamaya uygun ve köy halkının toplanabileceği şekilde mekân kurgulamasına gidilmiştir. Tek veya iki katlı olan odalarda dolap, ocak, sedir gibi elemanlar bulunmaktadır. Başköy, köy odalarının dikdörtgen planlı ve tek katlı yapılar oldukları görülmektedir. Köydeki evlerin tek katlı olması ile de uyum içinde oldukları görülmektedir. Tuvalet veya ahır gibi mekânlar odaya bitişik değil de bağımsız olarak oda sahibinin evinin avlusunda veya yakınlarında yer alır. Çayırılı Yayılkent köyünde bulunan köy odası dikdörtgen planlı ve tek katlı olması bakımından (Şahin 2016: 279-294) Başköy odaları ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca Başköy odalarında görülmemele birlikte bu yapıda giriş kapısından doğrudan hole (mabeyin), buradan oda bölümüne geçilmektedir. Hol ile oda dört ince sütuna oturan üç kemer ile ayrılmıştır.

Planlama bakımından Anadolu'da Konya (Büyükçanga 2000: 719-724, Karpuz 2000: 319-361, Özkan 2011: 117-123, Özkan 2012: 1-4, Karpuz 2013b: 131-147, Karpuz, Bozkurt 2013c: 345-360, Bozkurt 2016: 201-216), Yozgat, Sivas, Çorum (Karpuz 2013a: 455-471, Ersoy 2017: 91-117, Bulut 2017: 13-31), Çankırı (Numan 1981: 591-633), Kırşehir (Erünsal 2013), Akseki (Tay 2016: 118-141), Gümüşkent (Tay 2018: 243-252) köy odasında Çayırılı Başköy odalarına benzer bir düzenleme yapıldığı söylenebilir.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan köy ev ve odaları genellikle tek katlı veya iki katlı olabilmektedir. Yakın çevreden Erzurum Ali Bayram Evi (Karpuz 1984: 62), Ahlat'ta Nuri Işık Evi (Karakuş 2008: 26) tek katlıdır. Balkanlar'da da bu geleneğin aynı şekilde devam ettiğini Bulgaristan Kırcaali Canbaşı Köyü odasından biliyoruz (İbrahimgil-Keleş 2016: 350). Yarı engebeli olan arazi, köy odaları ve diğer evlerin su basman katının yüksek tutulmasına neden olmuştur.

İç Anadolu Bölgesi'nde köy odaları genelde tek veya iki katlıdır. Konya, Çorum, Çankırı gibi illerde tek veya iki katlı yapılar bulunurken, Yozgat, Kayseri, Sivas'ta tek katlı yapıların fazla olduğu anlaşılmaktadır (Karpuz 2013a: 455-471). Diğer bölgelerde de kat durumunun araziye ve ihtiyaca göre değişkenlik gösterdiği söylenebilir. Farklı bir örnek olarak, Sinop Boyabat'ta cami ile köy odası aynı yapı içinde yer almaktadır (Çal 1998: 46-53). Karadeniz Bölgesi'nde bulunan Sinop'un eğimli arazi şartlarından dolayı bu şekilde bir yapılaşmaya gittiği düşünülebilir.

İncelenen yapılar arasında örtü bakımından Dursun Koçgilin odası, orta mekânı, kırılmalı kubbe ile örtülmesinden dolayı diğer örneklerden farklılık gösterir. Kırılmalı örtüye (bindirmeli tavan veya tüteklilikli örtü), Orta Asya ve Transkafkasya'dan, Çin, Kuzey Karadeniz ve Anadolu'da olmak üzere geniş bir coğrafyada rastlamak mümkündür (Akın 1991: 323-354). Anadolu'da ise Erzurum, Kars, Bayburt, Gümüşhane, Bitlis, Artvin gibi illerde, genel olarak Doğu Anadolu ve Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nde rastlanılan bir örtü şeklidir (Karpuz, 1984: 28). Kırılmalı örtü geleneksel Erzurum evlerinin karakteristik örtüsü olarak bilinmektedir (Özkan 2012: 20, Köşklü-Tali 2007: 102).

Kırlangıç örtünün Türk-İslam mimarisinde bilinen en erken örneği Erzurum Ulu Camisi (1179) (Yurttaş 2001: 191-207) mihrap önü kubbesidir. Özgünlüğü konusunda bir takım tartışmaların bulunduğu kubbenin inşasının en erken 1787-88'e tarihlenmek üzere 18.yy son çeyreğine kadar götürülebileceği ifade edilir (Karamağaralı 1981:140). Erzurum İspir Çarşısı Camisi (13.yy.ilk çeyreği), Cedid Camisi (1679) (Akin 1991:333), Erzurum Kümbet Köyü Hacı Osman Efendi Camisi (1793) (Karpuz, 1988: 5-12), Gümüşhane Özbeyli Köyü Camisi (19.yy) (Özkan 2010: 68), Merzifon Hanife Hatun Camisi (1826) (Çerkez 2005: 289-290) gibi bazı örnekler dışında, Eskişehir camilerinde (Parla 2009: 301-334, Parla 2010: 342-345, Parla 2012: 645-666, Parla, Altınsapan 2016: 1-11) yaygın bir şekilde bu örtünün uygulanmış olduğu bilinmektedir. Erzurum Ulu Cami (1179), Kastamonu Talipler Köyü Rüstem Paşa Camisi (1538?), Bilecik Osmanlı Rüstem Paşa Camisi (1565), Kırşehir Çarşısı Camisi (1864), Erzurum köy evlerinde ayrıca aynı yörede Ahlat'ta ve Anadolu'nun çeşitli yerlerinde bulunan Selçuklu kümbetlerinin konikal örtüsü ile kubbe tavanlar arasında şekil yönünden benzerlik kurulabileceği görüşü ileri sürülmüştür (Yüksel 1977: 258). Tekke ve zaviye gibi yapılarda da uygulanmış olan bu örtünün, evren veya gök tasavvufuna dayandığı ve tarikatta manevi yolculuğun kademelerinin bir göstergesi olabileceği belirtilmiştir (Akin 1991:341). Bu örtü, türbelerde çok yaygın görülmemekle birlikte Zile Yeşilce Köyü Şeyh Eylük Türbesi (14.yy) (Çal 1993: 293-306) örneğini verebiliriz. Kırlangıç kubbenin özellikle sivil mimaride yöresel farklılıklarla sevilerek kullanıldığını söyleyebiliriz. Erzurum, Bayburt, Gümüşhane, Erzurum'da geleneksel evlerde yöresel bazı farklılıklara karşımıza çıkmaktadır (Karpuz, 1984 28-29, Köşklü, Tali 2007: 97-113). Erzurum ve çevresinde kırlangıç örtünün geleneğinin bozulmadan devam ettirildiği görülmektedir (Özkan 2012: 19-37).

Dursun Koçgilin odasının, diğer odalara göre hacim olarak daha büyük olduğu dikkat çekmektedir. Çayırly köy odaları yatma, oturma gibi misafirlerin ihtiyaçları doğrultusunda düzenlenmiştir. Odaların iç düzenlemesine bakıldığında geleneksel Türk evinin ana unsurları olan ocak, niş, sedir, yüklük gibi elemanların bu mekânlarda kullanılması ile paralellik gösterdiği söylenebilir.

Dursun Koçgilin odasının bitişiğinde kemerle ayrılan tandır (mutfak) bölümü diğer odalara göre farklılık gösterir. Çayırly'nın Yaylakent Köyü'nde bulunan Taştangilin odasında ocak odanın içinde yer alırken Koçgilin odada, ocak odadan ayrı olarak düzenlenmiştir. Diğer iki odada ocak bulunmamaktadır. İç mekânlarda, 1940'lardan sonra ısınma soba ve ocak nişleri ile sağlanmıştır (Çınar 1991: 64, Karpuz 2000: 333). Aydınlatma için de gaz lambası, kandil veya mum kullanılmış olmalıdır.

Çayırly'da odanın içinde (girişte) hol bulunan oda örneği Yaylakent Köyü'ndeki Taştangilin odasıdır. Girişte dar bir hol, buradan oturma kısmına geçilmektedir. Hol ile oturma yeri dört sütun tarafından desteklenen kemerler ile ayrılmıştır. Holün hemen sonunda da mutfak veya kiler gibi bir bölüm vardır.

Sedir⁴ uygulaması, Müslim Kayagil ve Dursun Koçgil odasında vardır. Müslim Kayagil'in odası, üç yönden sedir ile çevrilmiştir. Dursun Koçgilin odasındaki sedir ise, örtünün yıkılması ile hasar görmüş, sadece ahşap ayakları kalmıştır. İç mekânda, diğer odalardan farklı olarak Dursun Koçgilin odasında "terek" adı verilen mutfak eşyalarının bulunduğu ahşaptan raflı bir bölüm vardır. Terekler, zengin evlerinde daha süslü yapılırken fakir evlerde sade ve az bölümlü uygulanmıştır (Karpuz 1984: 48). Bu örneğimizde çok süslemeli olmamakla birlikte ahşap raf ve kenarlar dilimlenerek süslemeye gidilmiştir.

Alt ve üst raflar diğer raflara göre daha geniş tutulmuştur. Buralara daha büyük tencere veya kap konulması için bu şekilde yapılmış olmalıdır.

Malzeme ve Teknik: Çayırılı, parçalı ve engebeli bir arazi yapısına sahiptir. Doğal olarak köyler de sarp bölgelere dağılmış durumdadır. Dağlık bir yapıya sahip olması yörede taş malzemenin kullanılmasını zorunlu kılmıştır.

Çayırılı köylerinde kullanılan inşa malzemesi çevre ile uyumludur. Yapıların daha sonradan çimento sıva ile sıvandığı görülmektedir. Odalar, çevreleriyle uyumlu, inşasında kullanılan malzemeler ile çevre ve kültür ilişkisini iyi bir şekilde yansıtmaktadır.

Çayırılı köy odaları, yüksek su basman katı üzerine taş duvar örgülü olup kâğır cephe düzenlemesine sahiptir. Beden duvarlarının orta kısımlarında moloz, köşelerde düzgün kesme taşların dizilmesi ile yığma duvar tekniği görülmektedir. Duvarlar, dıştan sıvasız olup içten kerpiç sıva ile sıvanmıştır. Örtülerde, ahşap kirişler üzerine hasır veya kamış serili, bunun da üzerinde toprak dam vardır. Zemin döşemesi, kapı ve pencere doğramaları, dolap, sedir gibi mimari yapı elemanlarında ahşap malzeme kullanılmıştır.

Genellikle duvar kalınlıklarının 80-100 cm. civarında olması, örtülerde toprak dam kullanılması ve mazgal pencere kullanılması yörenin soğuk bir iklime sahip olmasından mimarisinin bu şekilde etkilendiği söylenebilir.

İç Anadolu'da ağırlıklı olarak taş ve kerpiç, Doğu Karadeniz'de ahşap, Doğu ve Güneydoğu'da kerpiç ve taş ağırlıklı inşa malzemesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Anadolu'nun farklı bölgelerinde yer alan köy odalarının inşasında genellikle o bölgenin geleneksel yapı malzemeleri kullanılmaktadır (Çınar 1991: 57-71, Karpuz 2000: 319-361, Büyükçanga 2000: 719-724, Yakıcı 2010: 94-100, Özkan 2011: 117-123, Özkan 2012: 1-4, Karpuz, 2013a:455-471, Karpuz, 2013b:131-147, Karpuz, Bozkurt,2013c:345-360, Bozkurt,2016:201-216, Tay 2016: 118-141, Bulut 2017: 13-31, Tay, 2018: 243-252).

Süsleme: Çayırılı ve köylerinde yaşayan insanların büyük çoğunluğu hayvancılıkla veya şehirlerde çalışarak geçimini sağlamaktadır. Bu durum köylerdeki maddi durumun çok da iyi olmadığını göstermektedir. Çevre, kültür ve ekonominin mimari şekillenmede önemli rol oynadığı bilinmektedir. Bu etkenler göz önünde bulundurulduğunda ilçede süslü bir odaya rastlanmamıştır. Başköy'de gerek evlerde gerekse odalarda süsleme yok denecek azdır. İncelenen odalarda süsleme bulunan tek örnek, Dursun Koçgil'in odasıdır. Odanın ahşap taşıyıcılarında ve tereklerde süslemeye yer verilmiştir. Süslemelerde oyma tekniği uygulanmıştır. Odalar, daha çok işleve yönelik yapılar şeklindedir. Odada dört taşıyıcı üzerinde bulunan ahşap yastıklar üzerinde üçgen, yıldız, eşkenar dörtgen motifleri ve bu motiflerin her iki yanında yapraklı kıvrık dallar bulunmaktadır. Doğu yöndeki bir taşıyıcı üzerindeki yastık da ise servi ağacı vardır. Terek raflarının her biri dilimlenerek süslemeye gidilmiştir. Bu odadaki süslemelerin, Çayırılı'nın Yaylakent Köyü'nde yer alan Taştangilin odasındaki geometrik ve bitkisel süslemelere göre işçiliği basittir.

Çayırılı'nın Yaylakent Köyü'nde bulunan Taştangilin odası, yukarıdaki durumlardan farklı olarak zengin süslemeleri ile karşımıza çıkmaktadır. Çayırılı'da ve hatta Erzinçan'da zengin süslemelere sahip olan bu odanın süsleme özelliklerine burada detaylı bir şekilde yer vermek istedik. Odada süslemeler, tavan, pencere, dolap kapakları, kemer, sütun, giriş kapısı gibi mimari öğelerde yoğunlaşmıştır.

Osmanlı sanatında 18.yy.dan itibaren batılı etkiler görülmeye başlamıştır. Bu köy odalarının bu dönemde yapılmış olması haliyle bu dönem özelliklerinden etkilendiğini göstermektedir. Başkentten uzak taşrada bu tip yapılarda zengin ve eşsiz süslemelerin

olması yerel sanatın iyi bir şekilde gelişmiş olduğunu göstermektedir. Süslemeleri bakımından Taştangilin odasında 19.yy. özelliklerini gösteren süsleme kompozisyonlarında oyma tekniğinde çok sayıda geometrik, bitkisel motifler kullanılmıştır. Her iki süsleme türü odaya dengeli bir şekilde dağılmıştır. Geometrik süslemede kare, dikdörtgen, altıgen, üçgen, daire, yıldız, düğümlü geçme bitkisel süslemede de kıvrık dal, lale, yaprak gibi motifler bu grupları oluşturmaktadır. Ahşap işçiliğinin zenginliğinin yanı sıra bu durum renklerle de vurgulanmıştır. Ancak bu renkler yağış kaynaklı nemden dolayı solmuştur. Yapının bir an önce restore edilmesi gerekmektedir. Taştangilin odasında kullanılan süsleme tekniği Sivas İlbey köy odaları (Bulut 2017: 13-31) ve Yozgat Sorgun Cihanşarlı köy odalarında (Karaosmanoğlu-Soysal Demirci 2016: 361-368) uygulanan ahşap oyma tekniği ile benzerlik göstermektedir. Yakın çevreden bu süslemelerin benzerini Gümüşhane Sarıçiçek Köyü'nde bulunan iki köy odasında görürüz (Gündoğdu 1988: 28-29). Burada da lale, kıvrık dallar, düğümlü geçmeler, yaprak motifleri sıkça kullanılmış olan motiflerdir. Ayrıca sadece süslemeler bakımından değil, oturma alanının hol ile kemerli girişi de benzerlik göstermektedir. Taştangilin odasında kullanılmış lale motifleri ile Çayırılı Cennetpınar Köyü Camisi'ne bitişik olan mektep kapısındaki laleler benzer şekillerde karşımıza çıkar. Adı geçen mektep kapısının üzerinde "Katib Hasan ve Ali Bin Mustafa Sene H.1277" (M.1860) geçmektedir (Naldan 2016: 119-120). Taştangilin oda kapısı (1862) ile bu mektep kapısının benzer ve köylerin birbirine yakın olması aynı ustanın veya ustaların bu kapıları yapmış olabileceklerini göstermektedir. Köy odasında adı geçen ustanın da "Mustafa" olması bu bilginin doğruluğunu kanıtlamaktadır. Çayırılı mezar taşlarında da lale motifi ile çokça karşılaşılmaktadır. Bu bitkinin "hayat, aşk, ölümsüzlük", "güzellik ve cennet" gibi anlamlara geldiği bilinmektedir (Demiriz 1986). Servi ağacı gibi lale de vahdet-i vücud (Allah'tan başka varlık olmadığı ve görünen her şeyin Allah'ın varlığının bir parçası olduğu) göstergesi olarak ifade edilmiştir (Ersoy 2002: 95). Geleneğimizde ve inanç değerlerimizde var olan servi ağacı aynı zamanda her daim yeşil kalabildiğinden bir anlamda hayatı da simgelemektedir. Ölüm, yaşam ve cennete ulaşma isteğini yansıttığından Türk sanatında da vazgeçilmez bir simge olmuştur. Özellikle mezar taşlarında sık kullanılmakla birlikte hayatı ifade eden su yapılarında da kullanılmıştır. Anlamları ile birlikte muhakkak ki dik duruşu ile süsleme kompozisyonlarına görsel zenginlik katmaktadır.

Taştangilin odası tavanı, kalemışı tekniğinde yapılmıştır. Erzurum'da Zırnıklı Vehbi Bey Evi tavanı (1739) (Karpuz 1989:45-47) kalemışı tavanların erken tarihli güzel bir örneğidir. Erzurum Kadı Hafizoğulları Evi (1786) (Karpuz 1989: 54-56), Safranbolu Memişoğulları Bağ Evi (1899) (Günay 1998: 313-314), Trabzon evleri (Küçükerman ve Güner 1995: 123-129) tavanları, Taştangilin odası ile plan ve mimari bakımdan benzer olan Sarıçiçek köy odalarının tavanları (Gündoğdu 1988: 28), Divriği Abdullah Paşa Konağı (1900-25) (Şenol: 2007: 110), Tivrüzlü Evi (19.yy.ilk yarısı) (Sakaoğlu 1978: 36-48) köy odaları gibi örnekler tavan geleneğinin yakın çevreden benzer örneklerini göstermesi bakımından önemlidir. Tavan benzerliği hiç şüphesiz saydığımız örneklerle sınırlı değildir. Ev sahibinin istekleri, ekonomik durumu gibi nedenler tavan süslemelerinde önemli rol oynar. Bölgeye veya döneme göre kesin bir şekilde tavan süsleme özelliklerini sınıflandırmak yanlış olur.

Genel olarak odaların, işleve yönelik, süslemeden uzak olduğu görülmektedir. Sade olması bakımından Konya Gökyurt (Bozkurt 2016: 201-216), Yozgat Büyükcincirli (Ersoy 2017: 91-117), Antalya Akseki (Tay 2016: 118-141) köy odaları ile benzerlik göstermektedir.

Folklorik Özellikler Bakımından Köy Odaları: Kültürel anlamda önemli bir yere sahip olan köy odalarını, aynı zamanda iletişimin sağlandığı, dertlerin paylaşıldığı, düğün derneklerde topluca eğlenilen, cenazelerde bir araya gelinen sosyal mekânlar şeklinde açıklayabiliriz. “Sözlü kültürün en canlı örneklerini bulabileceğimiz yerlerden biri de köydür” sözleriyle köylerin sosyal ve kültürel mekânlar olduğu güzel bir şekilde ifade edilmiştir (Rahimguliyev 2006: 65).

“Köy halkı, köy odasında belli bir kimliğe sahip olur. Kendi soy birliğinin bir sonraki nesillere aktarımı bu mekânda gerçekleşir. Kültürel bağların kuvvetli olduğu köy hayatında köylü halk, yaşantı sonucu tecrübe ettiklerini, kendinden sonraki nesile aktarma ihtiyacı duyduğundan ötürü köy odaları, kültürel değerleri yaşatmakta ve aynı zamanda korumaktadır (Abdurrezzak 2011: 25).

Geçmişten beri köy odalarının ücrete tabi olmadan gelenin boş çevrilmediği misafir ağırlama mekânları olduğunu biliyoruz. “Köyü, köylüyü birbirine bağlayan köylünün her derdine ortak kervanlar, konaklar, yoksullara durak olan bu odaların bin yıllık tarihi vardır “sözleri ile odaların önemli bir kez daha vurgulanmıştır (Akça 1945:3). Köye gelen misafir, tahsildar (devlet görevlileri), yolcu, seyyar satıcı, demirci, kalaycı, nalbant vb. gibi insanların konaklamaları için yapılan köy odaları, Türk kültürünün önemli özelliklerinden biri olan konukseverliğin somut mekânları olarak karşımıza çıkmaktadır (Yakıcı 2010: 94-100). Misafirler, köy meydanında bekler, oda sahipleri tarafından karşılanırlar. Her oda sahibi misafiri ağırlamak istemektedir. Misafiri odaya yerleştirirler, ardından yemek ikram edilir ve köy halkı ile burada sohbet edilir, kahve, çay içilir. Bu odalarda sadece erkek misafirler ağırlanmıştır. Kadın misafirler oda sahibinin evinde kalır. Bu odalara gelen yemekler köy halkı tarafından hazırlanıp buraya getirilmektedir. Ayrıca bu odalarda oturma düzeni ve adabı vardır. Yaşça büyük olan misafirler başköşeye, daha küçük olanlar sıra ile kapıya doğru otururlardı (Abdurrezzak 2011: 49). Anadolu'nun çoğu yöresinde oturma düzeni geleneğinin benzer olduğu köy odaları ile ilgili yapılmış çalışmalardan öğrenmekteyiz. Konya (Karpuz 2000:319-361, Büyükçanga 2000: 719-724, Özkan 2012: 1-4, Karpuz 2013b:131-147, Karpuz-Bozkurt, 2013c:345-360, Bozkurt 2016:201-216), Yozgat, Sivas, Çorum, Kayseri (Karpuz 2013a:455-471), Çankırı (Numan, 1981: 591-633), Kırşehir (Erünsal 2013), Akseki (Tay 2016: 118-141) gibi.

Erzincan'da dini ve millî bayramlar dışında askere uğurlama, sünnet gibi eğlencelerde bu odalarda toplanılmasının yanı sıra erkeklerin kına akşamı köy odasında, kızların ise kız evinde eğlence düzenlenirdi. Bayramlarda köy odaları açık olup bayramlaşmak için bu odalara gelirdi. Köy halkı uzun kış akşamları sonra köy odasına gelir, çay, kahve içer, sohbet ederdi. Erzincan'ın halk kültürü açısından zengindir. Yöresel yiyeceklerinden ilde kışlar uzun ve sert geçtiğinden kış gecelerinde çayın yanında yenecek yemişin yazdan hazırlanıp kurutulması gerekliliği doğmuştur. Bu yiyecekler yöresel isimleri ile bastık, pestil, çiğit, gah, saruç vs. bu akşamlarda sevilen yiyeceklerdendi. Halk kültürünün yaşandığı bu odalarda çoğunlukla erkeklerin toplandığı anlaşılmaktadır (Kaya Koç). Somut olmayan kültürel miras adı altında korumaya alınan sohbet toplantılarının yörelere göre ismi değişmekle birlikte Erzincan'da “herfene” adı ile bilinmektedir (Cumhuriyet'in 50. Yılında Erzincan 1973 İl Yıllığı, 1973: 97). Erzincan'da olduğu gibi Erzurum'da da

“herfene” sohbet toplantıları olarak bilinmektedir. Bu toplantıların içeriği günlük yaşama dair sohbetlerdir. Özellikle kış aylarında yapılan bu sohbetler, belli bir oturma düzeninde yapılırdı. İkram olarak kete, tandır ekmeği, pestil, dut kurusu (çemiş), ceviz gibi Erzincan’ın yöresel yiyecekleri verilirdi (Kaya Koç).

Günümüzde bu özellikleri taşıyan bir köy odası kalmamıştır. Teknolojinin gelişmesi ile halk hayatında televizyon ve radyo aracılığıyla en uzak birimlere kadar girmiş olması ile küçükler büyükleri dinlemez hale gelmiş, büyüklerin anlattığı masal, desten, hikayeler yerini daha çok güncel konulara bırakmıştır. Bu tip adetler geleneksel kültürü etkilemekte ve böylece sosyal yapıda değişimler olabilmektedir. Bu mekânlardaki eğitici ortamlar giderek kaybolmuştur. Köye yolu düşen, yolu düşse de bu evlerde kalacak kimse yoktur. Günümüzde köylere gidildiğinde köy halkı evlerini açarak misafirperverliklerini göstermektedir.

5. Sonuç

Köy odaları, Türklerin misafirperverliğini gösteren, Türk kültürünün ve yaşam biçiminin ortaya konulduğu Türk halk mimarisini yansıtan mekânlardır. İnşa edildikleri yerin coğrafi özelliklerine göre plan ve yapı malzemesinde farklılıklar görülebilmektedir. Bu odalar fakir, yaşlı, genç, okumuş vs. halkın her kesimin kalacağı yerler olmuştur. İncelenen üç köy odası mimari bakımdan varlıklarını zor bir şekilde sürdürebilen yapılarıdır. Ancak kültürel anlamda, folklorik olarak bu özelliklerini kaybettiklerini söyleyebiliriz. Bakımsızlıktan harabe bir halde olan üç oda da tek katlıdır. Mimari ve süsleme özellikleri bakımından son derece sade olan yapılar, kültürel değerleri yansıtmaması bakımından zengindir. Kültürel özellikleri bakımından Sanat Tarihi ve Türk Halk Bilimi gibi bilim dalları başta olmak üzere sosyoloji, mimarlık, tarih gibi disiplinlerin de çalışma alanına girmektedir. Ülkemizde belli bölgelerle sınırlı kalmış çalışmaların ne yazık ki ötesine geçilememiştir. Türkiye genelinde köy odalarının genel bir dökümü yapılarak hem kültür hem de mimari bakımdan ortaya konulması gerekmektedir. Bu sebeplerden ötürü günümüzde mevcut durumunun kayıt altına alınması düşüncesi ile Başköy köy odaları incelenmiştir.

Köy odalarının kültürel anlamda yaşatılması, korunması ve belgelenmesi gerekmektedir. Erzincan’a bağlı Kemaliye ilçesinde yeni yapılan köy konakları bu anlamda geleceği yaşatmakta ve gençlere bu kültürel mirası aktarmaktadır. Bu durum Kemaliye köylerinde ekonomik durumun iyi olduğunun göstergesidir.

Kültürel ve folklorik olarak kaybolmaya yüz tutmuş Çayırılı köy odalarının restore edilip esas fonksiyonlarına kavuşması beklentimizdir. Bu yapılar, somut olmayan kültürel mirasın yaşatılması ve gelişmesi için, korunması gereken kültür varlıklarıdır. Gelecek nesillere aktarılması gereken halk mimarisinin bu güzel örneklerinin gerek folklorik gerekse birlik beraberlik yapıları olarak unutulmalarını engellemeliyiz. Bir toplumu ayakta tutan en önemli unsur hiç şüphesiz oluşması yüzyıllar süren kültürel mirastır.

NOTLAR

1. Mabeyin: Odanın girişinde yer alan küçük bir geçit mekânıdır. Kerpiç duvar veya ahşap bölme ile odadan ayrılmaktadır. bkz. Karpuz, Haşim2000: 319-361.
2. Kırılgaç kubbe: Kare kenarlar üzerine oturan kırılgaç örtüde dikkörtgen kesitli ahşap kirişler köşegen yerleştirilerek sekizgen oluşturulur, bir sonraki sıra içeri taşınarak kareleri ve bu şekilde bindirmeli yükselen tavan üstte kare bir ışıklıkla son bulur. Bindirme sayısı genellikle 5,7 veya 9, 10 olarak belirlenmiştir. bkz. Karpuz 1986,52-53,Karpuz 1989,22-23,Karpuz 1984: 49, Karpuz 2001: 119, Akın 1991: 323-327.
3. Terek: Evlerde veya odalarda yan duvarlara yapılmış ahşaptan raf. İki veya üç bölüm halinde düzenlenen tereklerde her bölüm genellikle beş raftan oluşur. Tereklerin alt ve üst kısımları büyük mutfak eşyalarını koymak için yüksek tutulmuştur. bkz. Köşklü-Talı 2007: 101.
4. Sedir: Zeminden 40-50 cm. yükseklikte, odalarda oturlan, yatılan bölümdür.

KAYNAKÇA

- Abdurrezzak, Ali Osman. “*Kastamonu Köy Odalarının Sosyal, Kültürel ve Ekonomik İşlevleri Üzerine Bir Araştırma*”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 2011.
- Akça, Kemal. “Eski Köy Odaları”. *Halkevleri Mecmuası*, 1(6) (1945).Ankara.
- Akın, Günküt. “Tüteklikli Örtü Geleneği Anadolu Cami ve Tarikat Yapılarında Tüteklikli Örtü”. *Vakıflar Dergisi*, XXII, Ankara 1991: 323-354.
- Bozkurt, Tolga.”Konya-Gökyurt Köy Odaları”. *Milli Folklor* 28 (Bahar 2016):201-216.
- Cumhuriyetin 50. Yılında Erzincan 1973 İl Yılığ*, Ankara: Ajans-Türk Matbaası, 1973.
- Bulut, Mustafa. “Sivas İlbeyli Köy Odaları”. *MUTAD*, 4/1, 2017: 13-31.
- Büyükçanga, Mehmet. “Osmanlı Döneminden Günümüze Devam Eden Konya İli Kadınhanı İlçesi Meydanlı Köyünde Bulunan Köy Odaları”. *Uluslararası Kuruluşunun 700. Yıl Dönümünde Bütün Yönleriyle Osmanlı Devleti Kongresi*, Konya 1999: 719-724.
- Çal, Halit. “The Architecture Of Boyabat Village Houses”. *The Ottoman House Papers From The Amasya Symposium*, 25-27 September 1996, Oxford 1999: 46-53.
- . “Erzincan Çayırılı Eşmepınar Köyü Mezar-Mezar Taşları”. *Sanat Tarihi Araştırmaları Prof. Dr. Haşim Karpuz'a Armağan*, Konya 2007: 125-154.
- . “Erzincan Çayırılı İlçesi Mezarlarında Kuş Motifi”. *Milli Folklor* 89 (Bahar 2011):220-239.
- . “Tokat Zile Yeşilce Köyü Şeyh Eylül Türbesi”. *Selçuk Üniversitesi Selçuk Araştırmaları Merkezi Prof. Dr. Yılmaz Önge Armağanı*, 1993:293-306.
- Çerkez, Murat. “*Merzifon'da Türk Devri Mimari Eserleri*”. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, 2005.
- Çınar, Kerim. “Konya Ovası Köy Yerleşmelerinde Misafirhaneler (Köy Odası)”. *Türk Halk Mimarisi Sempozyumu Bildirileri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Başkanlığı, 1991: 57-71.
- Demiriz, Yıldız. *Osmanlı Kitap Sanatında Naturalist Üslupta Çiçekler*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1986.
- Eldem, Sedat, Hakkı. “*Türk Evi Osmanlı Dönemi*”. C.3, Türkiye Anıt Çevre Değerlerini Koruma Vakfı, İstanbul, 1987.
- Ersoy, Ayla. “Eyüp'teki Mezartaşlarında Servi Ağacı Kültü”. *Tarihi Kültürü ve Sanatıyla V. Eyüp Sultan Sempozyumu Tebliğler*. 28-30 Mayıs 2001, İstanbul, 2002: 90-95.
- Ersoy, G. Aybegüm. “Yozgat Büyükcincirli Köyü Köy Odaları”, *Kalemşi Türk Sanatları Dergisi*, 5/10, 2017: 91-117.
- Erünsal, İsmail. *Bir Ahilik Geleneği Köy Odası Hatıraları Molla Musa'nın Konağı*, Kırşehir: Kırşehir Belediyesi, 2013.
- Gündoğdu, Hamza. “Başköy Hakkında Bir Araştırma”. *Kuruluşunun 45. Yılında Tarihi, Kültürü, Coğrafyası ve İnsanı ile Çayırılı*, Ankara, 1999: 57-62.
- . “Gümüşhane Sarıççek Köyü'nde İki Köy Odası”. *Lale Dergisi*, S.5-6, İstanbul: Türk Petrol Vakfı Yayını, 1988: 24-30.
- İbrahimgil, Mehmet ve Hamza Keleş. *Bulgaristan'da Osmanlı Dönemi Vakıf Eserleri Envanteri*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2016.
- Karamağaralı, Haluk. “Erzurum Ulu Camii”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yıllık Araştırmalar Dergisi* 3, 1981:137-177.
- Karaoşmanoğlu, Hüseyin, Soysal Demirci, Hamide. “Sorgun Cihanşarlı Köyünde Yok Olmaya Başlamış Ahşap Oymadan Yapılan Köy Odaları”. *I. Uluslararası Bozok Sempozyumu* 5-7 Mayıs 2016, C.4, 2016: 361-368.
- Karpuz, Haşim. *Türk İslam Mesken Mimarisinde Erzurum Evleri*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1984.
- . “Eski Erzurum Evlerinde Tandirevi”. *Köz Dergisi* 6, Erzurum 1986: 49-53.
- . *Erzurum Evleri*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1989.
- . “Konya Köy Odalarının Kültür ve Sanat Değeri”. *Emin Bilgiç Hatıra Kitabı*. İstanbul: İslam Tarih, Sanat ve Kültürünü Araştırma Vakfı Yayınları, 2000: 319-361.
- . “Erzurum ve Konya Evlerinde Ahşap Malzeme Kullanımı” *Ahşap Kültürü Anadolu'nun Ahşap Evleri*, Ankara 2001: 113-128.
- . “İç Anadolu Bölgesi Köy Odaları”, *XVI. Ortaçağ-Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri*, 18-20 Ekim 2012, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas 2013a, s.455-471.
- . “Kadınhanı'nda Halk Mimarisi”. *Prof. Dr. Hakkı Önkâl'a Armağan*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 2013b: 131-147.
- ve Tolga Bozkurt. “İlgin-Beykonak (Tekke) Köyü'nde Halk Mimarisi”, *K.Levent Zoroğlu'na Armağan*, Akmed, Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Yayınları, İstanbul 2013c: 345-360.

- Kemali, Ali. *Erzincan Tarihi, Coğrafi, Toplumsal, Etmoğrafi, İdari, İhsai İnceleme Araştırma Tecrübesi*, İstanbul: Kaynak Yayınları, 1932.
- Konukçu, Enver. *Otlukbeli Meydan Savaşı (Ağustos 1473)*, Ankara: Erzincan Belediye Başkanlığı Yayınları, 1998.
- Köşklü, Zerrin ve Şerife Tali. “Geleneksel Erzurum evlerinde Tandirevi (Mutfak) ve Mimarisi”. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi* 11, 2007: 97-113.
- Kuruluşunun 45. Yılında Çayırılı*, Ankara: Çayırılı Kaymakamlığı, 1999.
- Naldan, Funda. “*Erzincan İli Cami Mimarisi*”. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, 2016.
- Numan, İbrahim. “Çankırı’da Yâran Sohbetleri ve Sohbet Odaları”. *Vakıflar Dergisi* 13, 1981: 591-633.
- Özkan, Haldu. “Gümüşhane’de Aşşap Tavanlı Camiler”. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi* 18, 63-80.
- . “Geleneksel Erzurum Evlerinde kırlangıç örtünün kuruluşu ve son kırlangıç örtü ustası Sırrı Alacakanat”. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi* 28, 2012:19-37.
- Özkan, Adem. “Köy Odalarının Sosyal Hayatımızdaki Rolü”. *İmaret* 2/7, 2011: 117-123.
- . “Geçmişten Günümüze Konya İli Akören İlçesinde Bulunan Köy Odaları”. *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 14, 2012: 1-4.
- Parla, Canan. “Sivrihisar Camilerinde Döner Eksenli Aşşap Bindirme Tavanlar”. *Ebru Parman’a Armağan, Sanat Tarihi ve Arkeoloji Yazıları*, Ankara: Birlik Matbaası, 2009: 301-334.
- . “Eskişehir Kuzören Köyü Camii’nde Merkez Olgusu ve Kubbeli Döner Eksenli Bindirme Tavan” *XII. Ortaçağ Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Sempozyumu*, Çanakkale Üniversitesi 15-17 Ekim 2008, Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları, 2010: 342-
- . “Eskişehir Beylikova İlçesi Camilerinde Döner Eksenli Aşşap Bindirme Tavanlar”. *Uluslararası Katılımlı XV. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Sempozyumu*, Anadolu Üniversitesi 19-21 Ekim 2011, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2, 2012: 645-666.
- ve Erol ALTINSAPAN, “Sivrihisar Akdoğan Mescidi”. *Asos Journal Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4/32, 2016: 1-11.
- Rahinguliyev, Bayram. “Eski Köye Yeni Çikolata”. *Millî Folklor* 71, (Güz 2006):64- 66.
- Sakaoğlu, Necdet. *Divriği’de Ev Mimarisi*, İstanbul: Kültür Bakanlığı, 1978.
- Şahin, Mustafa. “Erzincan İli, Çayırılı İlçesi Yaylakent Köyü’nde Bilinmeyen Bir Köy Odası”. *Uluslararası Erzincan Sempozyumu*, C.2, 28 Eylül-1 Ekim, Erzincan, 2016: 279-294.
- Şahin, T. Erdoğan. *Erzincan Tarihi*, C.1, Erzincan: Erzincan Hayra Hizmet ve Dayanışma Vakfı Yayınları, 1985.
- Şenol, Seda. *Anadolu Türk Konut Mimarisinde Divriği Evleri*. Sivas: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2007.
- Tay, Lokman. “Türk Halk Mimarisinin Kamusal Yansımaları Olarak Akseki Köy Odaları”. *Cappadocia Journal Of History And Social Sciences* 7, 2016: 118-141.
- . “Gülşehir-Gümüşkent Köy Odası”. 3. *Uluslararası Akdeniz Sanat Sempozyumu Kültürel Mirasın Korunması ve Yaşatılması Sempozyumu-Sergi*, 24-25 Nisan 2018, 1, Antalya, 2018: 243-252.
- Tuğlacı, Pars. *Osmanlı Şehirleri*. İstanbul: Milliyet Yayınları, 1985.
- Yakıcı, Ali. “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Somut Mekânı: Konya Barana Odaları”. *Millî Folklor* 87 (Güz 2010): 94-100.
- Yurttaş, Hüseyin. “Erzurum Ulu Camii’ne Ait Yeni Bir Kitabe ve Yapı Hakkında Bazı Düşünceler”. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 17, Erzurum 2001: 191-207.
- Yüksel, E. Uğur. “Bitlis Köy Evleri”. *I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, V, Ankara: Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, 1977:257-270.

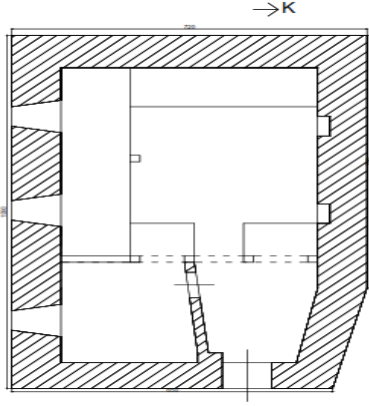
EKLER: HARİTA, ÇİZİM VE FOTOĞRAFLAR

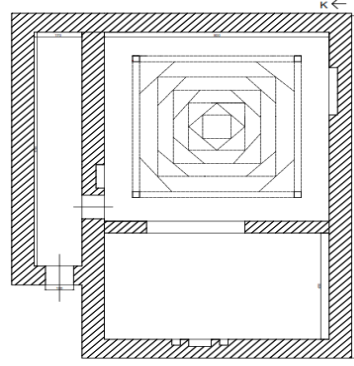
Harita 1: Çayırılı çalışma sahası (kgm.gov.tr)

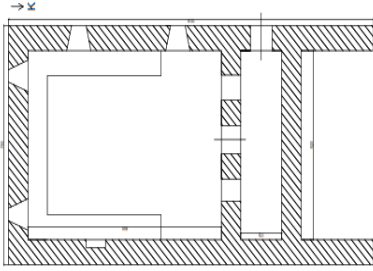
Harita 2: Başköy çalışma sahası (https://www.e-sehir.com/turkiye-haritasi/erzincan-cayirli-bas-koy-koyu-haritasi.html)

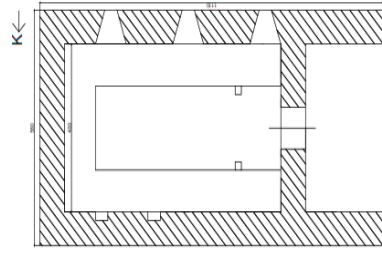
Çizim 1: Taştangilin Odası, plan

Çizim 2: Dursun Koçgilin Odası, plan

Çizim 3: Kaya Koçgilin Odası, plan

Çizim 4: Müslim Kayagilin Odası, plan

Fotoğraf 1: Başköy genel görünüşü.

Fotoğraf 2: Taştangilin Odası, güneydoğudan görünüşü.

Fotoğraf 3: Taştangilin Odası, iç mekân

Fotoğraf 4: Taştangilin Odası, tavan süslemeleri

Fotoğraf 5: Taştangilin Odası, kemerde bulunan kitabe

Fotoğraf 6: Dursun Koçgilin Odası, batıdan görüntü

Fotoğraf 7: Dursun Koçgilin Odası, iç mekân

Fotoğraf 8: Dursun Koçgilin Odası, iç mekân

Fotoğraf 9: Dursun Koçgilin Odası, kırklangıç kubbe

Fotoğraf 10: Dursun Koçgilin Odası, yastık üzerindeki kitabe

Fotoğraf 11: Kaya Koçgilin Odası, batıdan görünüş

Fotoğraf 12: Kaya Koçgilin Odası, iç mekân

Fotoğraf 13: Müslim Kayagilin Odası, güneyden

Fotoğraf 14: Müslim Kayagilin Odası, iç mekân görünüş